

Getijden

De nieuwsbrief van wal tot schip, van sluis tot dok

Editie 3, 2018

Voorwoord

Wat beweegt er in Vlaamse scheepvaartkringen en wat houdt onze watererfgoedzorgers bezig? Marcel Schoeters is er weer in geslaagd om een overzicht te geven van kommer en kwel, wel en wee in het watererfgoedwereldje. Ook dank hierbij aan de lezers die ons hierbij hielpen door één of andere wetenswaardigheid te signaleren. We hebben met veel plezier deelgenomen aan de "Open Scheepvaartdagen" waar we samen met Tolerant, Ruimschoots, Water-rAnt, VVBH, Scheepsmodelbouwclub Antwerpen, Rijn- en Binnenvaartmuseum, onder de naam

"varend erfgoed verenigd" een gemeenschappelijke platform vonden. Verenigde krachten, daar houden wij van bij Watererfgoed Vlaanderen.

Onze dank gaat naar Philip Streit, die alweer het initiatief nam om op deze professionele binnenvaartbeurs ons nat erfgoed aan het brede publiek voor te stellen. We wachten ook met spanning op het initiatief van Antwerps Schepen Caroline Bastiaens om in juni aan een ruimer publiek het nieuw maritiem museum voor te stellen. De zogenaamde stakeholders kregen al een voorsmaakje op 22 maart jl. op de locatie van het Droogdokeneiland waar het nieuwe museum (bij gratie van de volgende legislatuur!) zal oprijzen. Hoe het nieuwe museum er zal uitzien, kon de

schepen nog niet vertellen omdat het bekroonde architectuurontwerp nog niet mag worden getoond.

We blijven dus op ons grote honger zitten en delen de bange voorgevoelens van Dr. Roland Van Cleempoel, voorzitter van het Rijn- & Binnenvaartmuseum, omtrent de collectie binnenvaartuigen die onder de hangars staat opgesteld. Welke schepen gaan al dan niet verhuisd worden naar de droogdokken? Alles draait weer om de kostprijs, wordt er dan verzucht. Ik wed dat we met een fractie van het vlagvertoon en belastinggeld aan het vertrek van de Ronde van Vlaanderen, heel wat fraais voor de toekomst zouden kunnen vrijwaren!! Het toont aan waar Antwerpen trots op is...

In Rotterdam heb ik ook al een belangrijke wielerkoers weten vertrekken maar die havenstad slaagt er wel in om een nieuw maritiem museum-initiatief te tonen mét aandacht voor scheepsbouwambachten en educatieve aanpak, zoals je verder in deze Getijden kan lezen. We wensen Antwerpen nog veel inspiratie én ambitie en u beste lezer nog véél leesgenot.

Eddy Stuer,
Voorzitter

Brugge herdenkt de Slag om de Noordzee (1914-1918)

In het Provinciaal Hof op de Grote Markt van Brugge loopt van 21 april t.e.m. 31 augustus een tentoonstelling over de Slag om de Noordzee. Het was op 23 april 1918, Saint George Day, dat de Britse Navy besloot om de Duitse onderzeevloot die zich de havens van Oostende, Brugge en Zeebrugge had toegeëigend, een fatale klap toe te brengen. De

Duitse U-boten hadden immers 2.554 geallieerde schepen tot zinken gebracht. Daarmee brachten ze het Verenigd Koninkrijk op de rand van de hongersnood en de overgave. Een Britse vloot van 136 schepen viel tegelijk de havens van Zeebrugge en Oostende aan. De locatie van de tentoonstelling is niet lukraak gekozen. Het Provinciaal Hof fungeerde als hoofdkwartier van de Duitse Keizerlijke Marine. De organisatie is in handen van het Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ). Meer info op: www.vliz.be/battle-for-the-north-sea.

Schelpenteldag groot succes

Datzelfde VLIZ organiseerde op zaterdag 17 maart de eerste Grote Schelpenteldag. Ongeveer 400 vrijwilligers identificeerden in totaal 30.200 schelpen. Van de meer dan honderd soorten ooit aan onze kust aangetroffen, konden 58 soorten worden getraceerd. De talrijkste schelp was de Kokkel (7024 ex.) Ongeveer 10% van de 'buit' bestond uit zogenaamde 'exoten'. (foto: VLIZ)

Tweede deel van Boelwerf-inventaris gepubliceerd

Nadat in 2008 al een eerste deel van de inventaris van Boelwerf was verschenen, is nu ook het tweede deel gepubliceerd. Volgens het Expertisecentrum voor Technisch Wetenschappelijk en Industrieel Erfgoed (ETWIE) ontbrak er na het eerste deel nog heel wat materieel dat in particuliere handen was. De nieuwe

inventaris is opgesplitst in een deel over de administratieve documenten en een deel over de productie. Bovendien konden 7.000 zwart-witfoto's en een 50-tal negatieven worden geïnventariseerd. In totaal is het bedrijfsarchief van Boelwerf 5,4 km lang. (foto: Raf Van Remoortere, Op Stoapel)

Maritieme promenade in Gent krijgt handkraan en goederenwagon

In het historische kranenlandschap langs de Oude Dokken en de Voorhavenkaai in Gent staat sinds kort een 19de-eeuwse handkraan opgesteld. Ze dateert van 1870 en is gebouwd door Nicaise en Delcuve in La Louvière. Op de plaats waar de kraan is opgesteld, ter hoogte van de Bataviabrug, stond indertijd een vergelijkbare kraan. De sokkel doet dienst als bankje.

In totaal krijgen 10 havenkranen een plek in het stadsontwikkelingsproject Oude Dokken. Binnenkort start de verhuizing van de ST1-kraan, met een hoogte van 60 m en een gewicht van 370 ton,

de grootste uit de collectie. In de Voorhaven kreeg een goederenwagon van het type Gs een eigen stek. (foto: Stad Gent)

Bijkomende kraan voor Antwerpse collectie

Antwerpen wou natuurlijk niet achter blijven en voegde een 13de exemplaar toe aan zijn collectie elektrische kranen aan de Rijnkaai. Het betreft een zogenaamde kokerkraan uit 1959, gemaakt door FR. Kocks Krane. Ze is momenteel nog erg verroest, maar daar zal een sociaal project rond industrieel schilderen verandering in brengen. (foto: collectie MAS)

Veel belangstelling voor Graanzuiger

Op 17 en 18 maart zette de Graanzuiger bij het MAS de deuren open voor het grote publiek. In avant-première konden de Vrienden van het Scheepvaartmuseum het gevaarte bezoeken. Zij kregen daarbij het gezelschap van Schepen voor Cultuur Caroline Bastiaens. Op de foto, genomen in de nog authentieke kombuis van het vaartuig, staat ze naast de voorzitter van de Vrienden, Guy Huyghe.

De Graanzuiger 19 is de laatste in zijn soort, destijds wegens gebrek aan belangstelling door Antwerpen van de hand gedaan. Gelukkig kwamen het MAS en het Maritiem Museum Rotterdam vorig jaar tot een afspraak om de graanzuiger gezamenlijk te beheren en 50/50 in Antwerpen en in Rotterdam af

te meren.

De Vrienden van het Scheepvaartmuseum hebben een interessante brochure 'De Vlottende Graanzuiger' samengesteld. Ze kan voor de prijs van € 5 bij de vereniging worden aangekocht. Meer info bij mem.janssens@telenet.be. (foto: Marcel Schoeters)

Maritiem museum bereidt 'shiplovers' voor op het ergste

Dezelfde schepen was aanwezig op een voorlichtingsbijeenkomst op 22 maart van het Museum aan de Stroom. Daar kregen de partijen die met watererfgoed begaan zijn informatie over de inrichting van het nieuw maritiem museum in Antwerpen.

De genodigden kregen op voorhand te horen dat er geen vragen mochten worden

gesteld over het al of niet behouden van specifieke objecten uit de collectie van het vroegere Nationaal Scheepvaartmuseum. Wel werden ze op het ergste voorbereid.

Er zal geween en tandengeknars zijn, want na selectie zal men van een aantal museumschepen afscheid nemen. Daarbij worden culturele, maatschappelijke en historische parameters gehanteerd, waarbij unieke objecten een betere kans maken. Dat shiplovers ook een emotionele binding met bepaalde schepen kunnen hebben, wordt in de beoordeling niet meegenomen.

Alles bij elkaar gaat het om een 70-tal schepen. "Als we aan de hand van de genoemde waardebeoordeling een top-10 (kan ook 12 of 15 zijn) kunnen opstellen van schepen die we prioritair actief kunnen conserveren, kunnen we een groot deel van de rest perfect passief conserveren", zegt Jef Vrelust, die bij het MAS de maritieme collectie onder zijn hoede heeft. "Dat is voor een groot deel van die vaartuigen geen probleem. We zullen

echter ook de problemen onder ogen moeten zien over de schepen die vanuit die waardebeoordeling misschien minder geschikt zijn om in de Antwerpse collectie te bewaren."

Amical uniek

Zo is het voorbestaan van de stoomsleepboot Amical, die thans op de Scheldekaai staat opgesteld, al verzekerd, omdat het hier een voor België 'uniek object' betreft. Voor het lichtschip Westhinder zijn

besprekingen gaande. De Vrienden van de Westhinder hebben een stichting op het oog die zich over het schip zou ontfermen. Het lichtschip zou dan een ligplaats kunnen krijgen tegen verlaagd havengeld. Voor de sleepspits Lauranda wordt een nieuwe 'staanplaats' gezocht, ergens in de stad. Over de marinevaartuigen werd tijdens de bijeenkomst met geen woord gerept.

Betere zorg

Caroline Bastiaens legde de nadruk op de taxatie van het maritiem erfgoed. De schepen die overblijven zullen vervolgens veel beter worden bewaard dan tot nu toe het geval was. Zij beoogt ook de creatie van een levendig museum met werkplaatsen in werking. Daarin zal onder meer de kogge worden gerestaureerd, een middeleeuws vrachtschip dat bij het graven van het Deurganckdok werd ontdekt.

Na de Paasvakantie wordt begonnen met het overbrengen van de kleinere objecten, sloepen, jollen, kleinere jachtjes, werkboden en kano's, naar het droogdokterterrein. Wat overigens nog niet betekent dat ze de selectieprocedure overleven. De verhuizing van de grotere vaartuigen is nog een logistieke uitdaging. Kunnen ze met diepladers over de weg worden vervoerd, of beter op pontons over water?

Pijnlijk

Het Walenschip Céphée blijft waar ze is, maar er werd met geen woord gerept over de hoognodige conservering van dit beschermde monument. De schepen van het Rijn- en Binnenvaartmuseum blijven voorlopig in het Bonapartedok gemeerd.

MAS-Conservator Marieke van Bommel noemde de herziening van de collectie een delicate opdracht en voorspelde dat er pijnlijke momenten zullen komen als de definitieve inventaris wordt opgemaakt. Maar ze gaf ook de verzekering dat voor objecten die niet meegaan naar het nieuwe museum een andere locatie wordt gezocht, in eigen land of in het buitenland. Het is niet de bedoeling ze te slopen. Vóór het einde van het jaar moet het proces zijn afgerond, want dan begint de herinrichting van de Scheldekaaien. (tekst: Justin Gleissner, foto's: Marcel Schoeters en Justin Gleissner)

Succes voor Antwerpse Open Scheepvaartdagen

Bij het sluitingsuur van de Waagnatie op zondag 24 april blikte de nieuwe manager van de Open Scheepvaartdagen (OSD) in Antwerpen niet zonder tevredenheid terug op de realisatie van haar eerste vakbeurs voor de binnenvaart. Mw. Tinne Peeters: "De sfeer zat goed, de opkomst was zeer behoorlijk, de standhouders

waren tevreden en mijn voorganger Maurice Peleman zag ook dat het goed was". Na tien jaar de kar te hebben getrokken, had hij de fakkel doorgegeven en bij gebrek aan vrijwilligers/opvolgers voor de eerste keer aan het professioneel evenementenbureau Expolaen.

Dit jaar was de Waagnatie nog vrij toegankelijk voor alle bezoekers en of dit voor de volgende edities ook zo zal blijven, zullen de resultaten uitwijzen. Maar bij "open dagen" verwachten de bezoekers geen entreegeld. Naast een opbrengst voor het onderhoud voor het Rijn- en Binnenvaartmuseum zijn de OSD ook bedoeld om "de wal" met het vervoer over water te laten kennismaken. Ook blijven de OSD een jaarlijks weerkerend familiaal trefpunt voor allen die varen; kindvriendelijk bovendien. De standhouders malen er niet om als peuters nootjes hamsteren of cola morsen op het vast tapijt. Met buggy's rijdt men soms tegen de kuiten van treuzelende bezoekers en het is oppassen geblazen om niet te struikelen over rollebollende kleuters. Maar ook dat behoort tot de speciale sfeer van de Antwerpse OSD.

Meetcampagne Royerssluis

Havenschepen Marc Van Peel had vrijdagmiddag de vakbeurs voor geopend verklaard nadat Dr. Roland Van Cleempoel, voorzitter van het Rijn- en Binnenvaartmuseum, in zijn toespraak had gealludeerd op het nieuw scheepvaartmuseum dat op het Droogdokkeneiland tot ontwikkeling moet komen. Hij sprak de hoop uit dat daar de binnenvaart ook vertegenwoordigd zal zijn. Hij is er zich van bewust dat de huidige schepencollectie aan het Steen zal gesaneerd/uitgedund worden en hij drukte de hoop uit dat bij die besluitvorming ook de binnenvaartsector zal worden betrokken.

Marc Van Peel wees op het economisch belang van de binnenvaart voor de haven van Antwerpen. Het aandeel van de binnenvaart in het zeegoederenverkeer bedroeg 102 miljoen ton in 2017 en dat aandeel groeit ieder jaar met 5%. "De nood aan de binnenvaart wordt dus ieder jaar groter en het ligt voor de hand dat ook de infrastructuur met die evolutie moet meegaan", aldus Van Peel die dat een mooie intro vond om meteen alle indianenverhalen over de sluiting van de Royerssluis in de kiem te smoren.

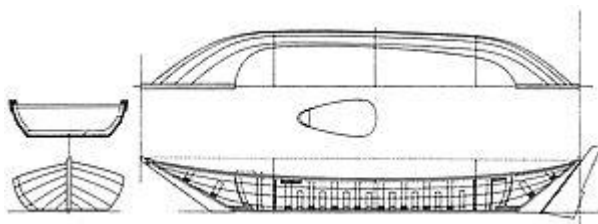
Maar hij wees ook op de noodzaak om bij het overschrijden van het kunstwerk vracht- en fietsverkeer van elkaar te scheiden. Dat houdt in dat tijdens de spitsuren op de weg voor de Royers spertijden moeten worden ingevoerd wat gepaard gaat met een enquête om de impact van de spertijden op het binnenvaartverkeer te meten. En hij deed een oproep tot alle binnenvaarders om aan die meetcampagne deel te nemen.

Bijkomende ligplaatsen

En hij had nog meer "goed" nieuws: nog voor het einde van het jaar komen ter hoogte van Berendrecht-Zandvliet achttien bijkomende ligplaatsen evenals op de Ketelplaat en aan de containerterminal Antwerp Gateway. Hij kondigde ook de aanstelling aan van Paul Lambrechts als vergroeningsconsulent voor de binnenvaart. Zesentwintig schippers hebben zich bereid verklaard om in het kader van een clean inland shipping project met nieuwe toepassingen de schadelijke uitlaatgassen van hun motoren te beperken.

En schepen Van Peel kon evenmin om het nieuw scheepvaartmuseum heen. Het huidige schepencollege heeft de beslissing genomen maar de uitvoering is voor het volgende stadsbestuur of voor de daaropvolgende coalitie. En dat brengt ons naar de dertiger jaren van deze eeuw. M.a.w. maritiem watererfgoed is in Antwerpen geen prioriteit. Tijdens de Open Scheepvaartdagen stonden 7 erfgoedverenigingen strategisch opgesteld aan de overgang tussen de 2 zalen (zie foto). (tekst: Justin Gleissner, foto: Marcel Schoeters)

VZW Tolerant bouwt een heemer en zoekt sponsors

De VZW Tolerant wil een replica bouwen van een 'eemer' of 'heemer', een typisch Vlaams vaartuig. Er bestaan 14de eeuwse afbeeldingen van dit scheepstype op de Ieperleet. Het is de bedoeling om

met dit schip alle festivals in Vlaanderen af te varen en er gastentochten mee te organiseren. VZW Herita en VZW Tolerant hebben een overeenkomst gesloten om dit project financieel te steunen. Alle

stortingen gebeuren op een projectrekening bij KBC onder de naam 'Herita-Tolerant' BE37 7450 0823 1228. Vanaf €40 kan je een fiscaal attest krijgen. (tekening uit: *Maurice Kaak, Vlaamse en Brabantse Binnenschepen uit de 18de en 19de eeuw, Vergeten vaktaal en oude constructies, Gent 2010*)

Fietsbus brengt pendelaars van de rechter- naar de linkeroever en omgekeerd

Havenwerknemers kunnen voortaan vlot de Schelde oversteken met de fietsbus, die gebruik maakt van de Liefkenshoektunnel. De gelede bussen kunnen tot 30 fietsers meenemen. De dienstverlening begint elke ochtend om 4.45 u, met om het kwartier een bus tot 9.00 u. Datzelfde aanbod geldt tussen 12.45 u en 18.30 u en tussen 20.45 en 23.00. Na deze spitsmomenten rijdt de

bus om het uur. In het weekend is dezelfde uurregeling van kracht, zij het dat er op de middag maar tot 15u een bus om het kwartier zal rijden. Opstappen kan aan de Noorderlaan en de Scheldelaan (RO) en aan waaslandhaven-Noord en het Tolplein (LO). Vijf bedrijven hebben meegewerkt aan het project: BASF, Lanxess, Katoen Natie, Evonik en het Havenbedrijf. (foto: Marcel Schoeters)

Havenpaviljoen: De Schelde. Stroom in verandering

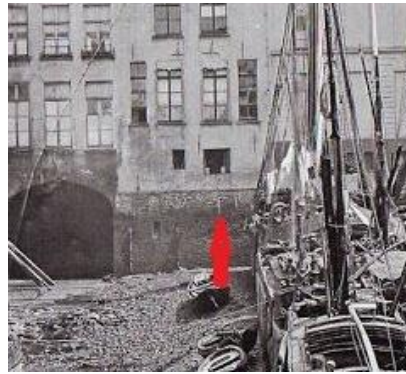

Nog tot zondag 15 april 2018 kan je gratis de pop-up tentoonstelling: 'De Schelde. Stroom in verandering' in het MAS Havenpaviljoen bezoeken. De oevers van de Boven-Schelde waren twee jaar lang het onderzoeksdomein van een team van archeologen van de Universiteit Gent en GATE-archaeology. Metersdiep maar goed bewaard onder de

rivierklei ligt daar, omgeving Waarmaarde - Kerkhove, een uniek prehistorisch landschap.

Nu, ruim twee jaar later, is het terreinwerk afgerond en de resultaten zijn verbluffend. Uitzonderlijke ecologische informatie over een tijdspanne van meer dan 13.000 jaar, laat toe het verleden van de Schelde te herschrijven. Met een nieuw boek en bijhorende pop-up tentoonstelling worden de resultaten van het onderzoek voorgesteld aan het grote publiek. Daarbij wordt het verhaal van de Schelde gekoppeld aan de impact van de klimaatverandering.

Stukje Sint-Jansvliet even zichtbaar

Tijdens de heraanleg van De Sint-Jansvliet zijn een deeltje van de oude kaaimuur en de kelders van aanpalende huizen tevoorschijn gekomen. Op het verruimde plein zal de rand van de oude vliet

worden geëvoceerd door middel van een boordsteen. Er komt ook een waterpartij. De Sint-Jansvliet werd in 1880 gedempt als onderdeel van de rechtekking van de Scheldekaaien. Op de historische foto is het opgegraven gedeelte op de bovenste foto aangegeven met een rode pijl. (foto: Marcel Schoeters)

Vrienden van het Brouwershuis overhandigen baksteen uit vestingmuur aan Burgemeester Bart De Wever

De Vrienden van het Brouwershuis vzw hebben aan Burgemeester Bart De Wever een handgevormde baksteen overhandigd die rond 1550 werd gebakken in de steenbakkerijen te Hemiksem, opgetrokken door Gilbert van Schoonbeke, en gebruikt werd voor de aanleg van de vestingmuur van Antwerpen in datzelfde jaar.

Deze baksteen was geplaatst in een handvorm waarin de klei werd geduwd. Op de foto van links naar rechts: Hans Bombeke (secretaris), burgemeester De Wever, historicus Prof. Em. Hugo Soly en Wilfried Patroons (voorzitter). Daarmee gaven de Vrienden van het Brouwershuis al een eerste aanzet tot de herdenking van Gilbert van Schoonbeke, een Antwerps genie, geboren in 1519. (foto: Vrienden van het Brouwershuis)

Nieuw vakantieboek Scheldeland voorgesteld

De provincies Antwerpen en Oost-Vlaanderen bekijken in het nieuwe toeristische boek 'Scheldeland. Jouw vakantieland' de Schelde in een grote context, gericht op een zo breed mogelijk publiek. Uiteraard kon het watererfgoed daar niet in ontbreken. Watererfgoed Vlaanderen-voorzitter Eddy Steur is trouwens één van de 12 'ambassadeurs' die in het boek hun zegje mogen doen. Hij vraagt onder meer aandacht voor de scheepswerven van Baasrode en de CNR loods in Rupelmonde. Ook de oude Boelwerf wordt niet vergeten. Het boek bevat ook een fiets- en

wandelkaart en informatie over veerdiensten. Het is gratis te verkrijgen bij de toeristische diensten van Aalst, Berlare, Klein-Brabant, Dendermonde, Erpe-Mere, Gent, Hamme, Mechelen, Ninove, Wetteren en de Rupelstreek. Zie ook: www.scheldeland.be

Maritiem Museum Rotterdam krijgt 2 openbare werkplaatsen voor onderhoud van collectie

Het Maritiem Museum Rotterdam krijgt 2 openbare werkplaatsen voor het onderhoud van zijn vloot, die afgemeerd ligt in de Leuvenhaven. Aan de waterkant maken de drie paviljoens plaats voor een nieuw gebouw: het

Leuvepaviljoen met daarin een Haveninformatiepunt van het Havenbedrijf, twee horecagelegenheden en de werkplaatsen. Deze zullen open zijn voor het publiek. Hier kunnen Rotterdammers én toeristen oude ambachten en nieuwe technieken ontdekken waarmee de historische vloot in de museumhaven wordt onderhouden. In de werkplaatsen zijn straks lassers, smeden en timmerlui aan het werk, regelmatig omringd door nieuwsgierige schoolkinderen die deelnemen aan een technisch educatieprogramma. Deze interactieve werkplaatsen van het Maritiem Museum brengen in het Leuvepaviljoen de oude en de nieuwe haven samen.

Het Leuvepaviljoen wordt een compact paviljoen zodat bezoekers aan het gebied vanaf de Schiedamsdijk veel meer zicht op de museumhaven krijgen; dé plek waar ooit de Rotterdamse haven is ontstaan en waar de onze vloot museumschepen en -kranen ligt. Bovendien krijgt het paviljoen

zelf ook veel glas. Zo zijn de activiteiten die binnen plaatsvinden van buitenaf goed te zien en zo ontstaan er doorzichten door het gebouw. Onder voorbehoud van het definitieve besluit van de nieuwe gemeenteraad start de bouw in het najaar van 2018. De wens is om het paviljoen samen met de nieuwe buitenruimte eind 2019/begin 2020 in gebruik te nemen. Zie ook: www.rotterdam.nl/maritiemdistrict. (artist impression: Maritiem Museum Rotterdam)

EU-Transportcommissaris breekt een lans voor de waterweg

“Eeuwenlang hebben kanalen mensen geholpen om met elkaar op een meer efficiënte manier in verbinding te treden: voor handel, plezier en intra-gemeenschappelijke interactie. Het is fantastisch om te zien hoe de meer dan 200 jaar oude innovatie van kanalen nog altijd voorziet in het lenigen van de noden van vandaag.” Deze tweet postte Violeta Bulc, EU-Commissaris voor Transport. In haar illustraties verwees zij naar het door het Europese Fonds voor Regionale Ontwikkeling ondersteunde vernieuwingsprogramma van de Schotse kanalen. (foto: Europese Commissie)